

Herézy a bludy, VII. časť: Monotelitizmus, 2/2 – dejiny herézy

Jozef Duháček

3. novembra 2023 ✝ Cirkev História ✝ Herézy a bludy

Monotelitizmus – heréza 7. storočia, ktorú odsúdil šiesty ekumenický koncil (III. konštantínopolský). Ide v princípe o modifikáciu monofyzitizmu, ktorej cieľom bolo zmieriť sa s monofyzitmi v nádeji na znovuzjednotenie rozdelenej Cirkvi.

Dejiny monotelitizmu

O pôvode monotelitskej kontroverzie píše Sergius vo svojom liste pápežovi Honoriovi. Keď cisár Hérakleios v roku 622 prišiel do arménskeho Theodosiopolu (dnes Erzeroum), vystúpil pred ním vodca miestnych monofyzita Pavol, aby obhájil svoju náuku. Cisár jeho slová vyvrátil teologickými argumentmi a mimochodom použil výraz „jedno účinkovanie“ Ježiša Krista. Neskôr (asi v roku 626) sa spýtal Cyra, biskupa z Phasis a metropolitu Lazi, či sú jeho slová správne. Cyrus si nebol istý a na cisárov príkaz si pýtal radu od Sergia, konštantínopolského patriarchu, ktorému Heraclius veľmi dôveroval. Sergius mu preposlal listom, ktorý údajne písal carihradský patriarcha Menas pápežovi Vigiliovi (v polovici 6. storočia) a ktorý tento schválil. V ňom sa uvádzajú významní autori, ktorí argumentujú v prospech jedného účinkovania a jednej vôle. Tento list bol na VI. ekumenickom koncile uznaný ako falzifikát.

Cisár Hérakleios prosí Pannu Máriu o príhovor u Svojho Syna pred ťažením proti Peržanom,
ilustrácia z 12. storočia v kronike Konstantina Manassa

zdroj: wikimedia commons

Istý čas bolo v tejto veci ticho, no v júni 631 cisár Cyra povýšil na Alexandrijského patriarchu. Celý Egypt bol vtedy monofyzitský a ohrozovali ho Arabi. Hérakleios nepochybne veľmi túžil zjednotiť všetkých s katolíckou Cirkvou, pretože ríšu náboženské spory a nenávisť kacírov k úradnému náboženstvu oslabovali. Predošlí cisári sa snažili o znovuzjednotenie, ale bez výraznejšieho úspechu. Cyrus bol na krátku dobu úspešnejší. Keďže si nepochybne predstavoval, ako si to predstavovali všetci katolíci, že monofyzitizmus tvrdí, že ľudská prirodzenosť Krista po hypostatickej únii prestala existovať, prípadne sa stala úplne nepodstatnou, potešilo ho, že monofyziti prijali sériu deviatich článkov Chalcedónskeho koncilu, ktoré

hovorila, že v „jednej hypostáze sú dve prirodzenosti – *a physike kai kath hypostasin enosis*“. Problém nastal so siedmym článkom, kde sa hovorí o našom Pánovi ako „koná svoje božské a ľudské diela jedným božskoľudským konaním“.

Tento slávny výraz Pseudo-Dionysia Areopagitu je chápaný modernými kritikmi ako dôkaz, že Cyril písal pod monofyzitským vplyvom. Ale Cyrus veril, že je to ortodoxný výraz – veď ho čítal ho v Menasovom liste, ktorý schválil pápež Vigilius. Preto triumfoval pri opätovnom zjednotení veľkého počtu monofyzitov s Cirkvou, takže Sergius mohol napísať, že všetci ľudia v Alexandrii a takmer celý Egypt, Thebais a Líbya sa stali jedným hlasom, a hoci predtým nechceli o svätom Levovi ani o Chalcedónskom koncile ani počuť, teraz ich veľkým hlasom oslavovali vo svätých tajomstvách.

Monofyziti však videli situáciu jasnejšie a Anastasius z hory Sinaj hovorí, že „sa chválili, že to nie oni sa pridali k Chalcedónu (tzn. Cirkvi, ktorá prijala Chalcedónsky koncil), ale Chalcedón k nim, keď uznal jednu prirodzenosť Krista prostredníctvom jedného konania“.

V tom čase bol v Alexandrii Svätý Sophronius, veľmi ctený mních z Palestíny, ktorý sa čoskoro stal patriarchom Jeruzalema. Silne namietal proti výrazu „jedno konanie“ a nepresvedčený Cyrovou argumentáciou, odcestoval do Konštantínopolu a naliehal na Sergia, na radu ktorého bol tento výraz použitý, že siedmy článok musí byť odvolaný. Sergius to považoval za príliš tvrdé, pretože by to zničilo tak ťažko vybudovanú jednotu, no natoľko to naňho zapôsobilo, že napísal Cyrovi, že pre budúcnosť by bolo dobré upustiť od výrazov „jedno konanie“ a „dve konania“, a považoval za potrebné postúpiť celú otázku pápežovi. Tolko o tom píše sám Sergius.

Nemali by sme Sergia unáhylene odsúdiť. Reči o tom, že mal monofyzitských rodičov sú možno vymyslené a v každom prípade bol odporcom monofyzitov a svoju obranu „jedného konania“ založil na citáciách Otcov vo falošnom liste svojho ortodoxného predchodcu Menasa, o ktorom sa domnieval, že mal súhlas pápeža Vigilia. Bol to politik, ktorý sa evidentne málo vyznal v teológii. Ale treba povedať všetko. Cyrus spočiatku naozaj nepochyboval. V liste Sergiovi s veľkou zdvorilosťou vysvetľuje, že povedal cisárovi, že sa mýli a citoval slávne slová knihy Svätého Leva adresované Flavianovi: *„Agit utraque natura cum alterius communione quod proprium est“* (obe prirodzenosti konajú, jedna spojená s tou druhou to, čo je im vlastné) ako jasne určené, dve odlišné, ale neoddeliteľné účinkovania, konania, operácie. Sergius je naozaj zodpovedný za to, že skrze Menasov list uviedol Cyra do omylu.

Sv. Maximus hovorí, že Sergius potom písal Teodorovi z Pharanu (z Raithu) a požiadal ho o názor; Teodor súhlasil. Oslovil aj spomínaného Pavla, s ktorým Hérakleios dišputoval. Požiadal Georga Arsasa, monofyzitského stúpenca Pavla z Antiochie, aby mu uviedol, ktorí z Cirkevných Otcov argumentovali pre „jediné konanie“, pričom vo svojom liste uvádza, že je pripravený vytvoriť úniu na tomto základe. Alexandrijský svätý Ján Almužník (609 alebo 619) si od Arsasa tento list vlastnoručne vyzdvihol a len arabský nájazd (619) mu zabránil použiť ho na zosadenie Sergia.

Sv. Menas Konštantínopolský

zdroj: wikimedia commons

V liste Honoriovi Sergius nevedomky rozvíja ďalšiu herézu. Pripúšťa, že „jedno konanie“, hoci ho používa niekoľko Otcov, je zvláštny výraz a môže naznačovať odmietanie nezmiešaného spojenia dvoch prirodzeností. Ale „dve konania“ sú tiež nebezpečné tým, že naznačujú „dve protichodné vôle, ako keby Božie Slovo chcelo naplniť svoje spasiteľné umučenie, Jeho ľudstvo odporovalo a odporovalo Jeho vôli, a tak by boli zavedené dve opačné vôle, čo je bezbožné, lebo je nemožné, aby v tom istom subjekte boli naraz dve vôle, ktoré by si navzájom odporovali v tej istej veci“. Potiaľ má pravdu; ale pokračuje: „Spásonosná doktrína svätých Otcov jasne učí, že rozumom oživené telo Pána nikdy nevykoná svoj prirodzený pohyb oddelene od riadenia Slova Božieho, ktoré je s ním hypostaticky spojené, a na základe vlastného podnetu, ale len v čase, spôsobom a do takej miery, ako si to Božie Slovo želá“, tak ako hýbe naša rozumná duša naším telom.

Sergius tu hovorí o prirodzenej vôli tela a o Božej vôli, ale nespomína slobodnú vôľu Ježiša človeka, ktorá je skutočne úplne podriadená Božej vôli. Možno to síce chápať tak, že zahŕňa túto rozumovú vôľu do „rozumom oživeného tela“, ale jeho myšlienka nie je jasná a jeho slová naznačujú herézu – jednu vôľu.

Dospieva k záveru, že najlepšie je jednoducho priznať, že „jednorodený Boží Syn, ktorý je skutočne Bohom aj Človekom, koná božské aj ľudské skutky a z jedného a toho istého vteleného Božieho Slova vychádzajú nedeliteľne a nerozlučne oboje. Božské a ľudské konanie, ako to učí svätý Lev: „*Agit enim utraque* atd.“. Ak tieto slová a citát svätého Leva niečo znamenajú, znamenajú dve konania; ale Sergiova chyba spočíva práve v zavržovaní tohto výrazu.

Teologická presnosť je vecou definície a definícia je vecou slov. Vylúčenie správnych slov je vždy herézou, aj keď autor zákazu nemá heretický zámer a je len krátkozraký alebo zmätený.

Honorius odpovedal – Sophronia napomenul a Sergia pochválil za to, že odmietol „nový výraz“ o „dvoch konaniach“. Schválil Sergiove odporúčania a nenachádza nič zlé na Cyrových článkoch (vrátane siedmeho). V jednom bode ide ešte ďalej, pretože používa slová: „Preto uznávame jednu vôľu nášho Pána Ježiša Krista.“

Môžeme síce veriť svedectvu opáta Jána Sympona, ktorý písal pre Honoria tento list, že mal v úmysle v Kristovi poprieť nižšiu, telesnú vôľu, ktorá bola v rozpore s jeho vyššou vôľou a že vôbec nehovoril o Jeho Božskej vôli; ale v kontexte Sergiovho listu je takýto výklad sotva zrejmejší. Je jasné, že Honorius zámerným heretikom nebol o nič viac ako Sergius, ale vo svojom rozhodnutí sa rovnako mýlil a jeho postavenie spôsobilo, že chyba bola oveľa katastrofálnejšia. V ďalšom liste Sergiovi hovorí, že informoval Cyra, že nové výrazy, jedno a dve konania, neslobodno používať.

V jednom z posledných štyroch mesiacov roku 638 sa k pápežovmu listu pripojil „Výklad“, ktorý zostavil Sergius a schválil cisár; je známy ako Hérakleiova ektéza. Sergius zomrel 9. decembra, niekoľko dní po slávení koncilu, na ktorom bola ektéza vyhlásená ako „skutočne zhodná s apoštolským učením“, slová, odkazujú na to, že bola založená na Honoriovom liste.

Cyrus prijal správu o tomto koncile s veľkou radosťou. Ektéza samotná je kompletným vyznaním viery, podľa piatich všeobecných koncilov. Jeho zvláštnosťou je pridanie zákazu výrazu jedno a dve konania a presadzovanie jednej vôle v Kristovi, aby sa vyhlo dvom protichodným vôľam. Honoriov list bol vážnym dokumentom, ale nie definíciou viery záväznou pre celú Cirkev. Ektéza bola definícia.

Ale Honorius o tom nevedel, pretože zomrel 12. októbra. Vyslanci, ktorí si prišli po cisárovo potvrdenie nového pápeža Severina, ektézu odmietli potvrdiť, ale sľúbili ju predložiť novému pápežovi na posúdenie. Severinus bol vysvätený až v máji 640, zomrel o dva mesiace neskôr, ale stihol ektézu odsúdiť. Ján IV., ktorý po ňom nastúpil v decembri, nestrácal čas so synodou a formálne ju odsúdil. Keď sa Hérakleios, ktorý mal v úmysle len uviesť do platnosti Honoriovo učenie, dopyčul, že dokument v Ríme zamietli, sám ho v liste Jánovi IV. odmietol a zvalil vinu na Sergia. Zomrel vo februári 641.

Pápež napísal staršiemu Hérakleovmu synovi, že ektéza bude teraz nepochybne stiahnutá, a ospravedlnil sa za pápeža Honoria, ktorý nemal v úmysle učiť v Kristovi jednu ľudskú vôľu. Sv. Maxim Vyznávač publikoval podobnú Honoriovu obhajobu, ale ani jeden z týchto apologétovej nehovorí nič o pôvodnej chybe, zákaze „dvoch konaní“, čo sa čoskoro malo stať opäť hlavným bodom sporu.

Honoria v tomto nemožno brániť. Pyrrhus, nový konštantínopolský patriarcha, bol zástancom ektézy a potvrdil ju na veľkom koncile, ktorý však sv. Maximus označil za nezákonne zvolaný. Po smrti Konštantína a vyhnaní jeho brata Heracleonasa, bol sám Pyrrhus vyhnaný do Afriky. Tu ho v slávnom spore so svätým Maximom presvedčili, aby sa prestal odvolávať na Vigília a Honoria a odsúdil ektézu, odišiel do Ríma a podriadil sa pápežovi Teodorovi, lebo Ján IV. v roku 642 zomrel.

Sv. Sophronius, jeruzalemský patriarcha

zdroj wikimedia commons

Protesty z Východu nemeškali. Sv. Sophronius sa stal jeruzalemským patriarchom a zomrel tesne pred Sergiom, ešte stihol pri svojej intronizácii zverejniť formálnu obhajobu dogmy o dvoch konaniach a dvoch vôľach, ktorú následne schválil VI. koncil. Tento pozoruhodný dokument bol prvým úplným výkladom katolíckej doktríny. Bol zaslaný všetkým patriarchom a svätý Sophronius pokorne žiadal o korekcie v tom, v čom sa mýli. Zaujímavé sú jeho odkazy na svätého Leva, najmä jeho výrok: „Prijímam všetky jeho listy a učenia ako vychádzajúce z úst Petra Koryfeja (pozn. v antickom divadle bol *koryphaios* vedúci zboru), bozkávam ich a objímam z celej svojej duše.“ Ďalej hovorí, že prijíma definície svätého Leva, ako by ich vydal sv. Peter a svätého Cyrila Alexandrijského, ako by ich vydal sv. Marek. Urobil tiež veľkú zbierku svedectiev Otcov v prospech dvoch účinkovaní a dvoch vôlí.

Nakoniec poslal do Ríma Štefana, biskupa z Dory, prvého biskupa svojho patriarchátu, ktorý nám dojímavo opísal cestu, ktorou ho svätý viedol na posvätné miesto Kalvárie, a tam mu prikázal: „Budeš musieť skladať účty Bohu, ktorý bol za nás ukrižovaný na tomto svätom mieste, pri jeho svojom slávnom a hroznom príchode, keď príde súdiť živých i mŕtvych, ak budeš otáľať a dovoľíš, aby bola ohrozená jeho viera, pretože vieš, že ja som tak, kvôli invázii Saracénov, ktorá na nás prišla za naše hriechy, neurobil. Rýchlo sa teda ponáhľaj na druhý koniec sveta, kým neprídeš k Apoštolskému stolcu, kde sú základy svätého náboženstva. Nie raz, nie dvakrát, ale mnohokrát, daj jasne najavo všetkým tým svätým mužom, čo sa stalo a neprestávajú naliehať a prosiť, kým zo svojej apoštolskej múdrosti nevynesú súd k víťazstvu.“

Štefan, nabádaný takmer všetkými pravovernými biskupmi Východu, podnikol svoju prvú cestu do Ríma. Po smrti sv. Sophronia uchwátil patriarchálny stolec biskup z Joppy, zástanca ektézy. Ďalší heretik sedel na Antiochijskom stolci. V Alexandrii mala únia s monofyzitmi krátke trvanie. V roku 640 mesto padlo do rúk Arabov a nešťastní heretici zostali dodnes (okrem niekoľkých mesiacov v roku 646) pod vládou neveriacich. Tak boli od Ríma oddelené celé patriarcháty Konštantínopol, Antiochia, Jeruzalem a Alexandria. No okrem Egypta, zachoval veľký počet biskupov i veriacich pravú vieru a nechceli prijať ektézu.

Cyperskí biskupi, nezávislí od akéhokoľvek patriarchu, usporiadali 29. mája 643 synodu proti ektéze.

Napísali pápežovi Teodorovi prosebný list: „*Kristus, náš Boh, ustanovil tvoj apoštolský stolec, svätá*

hlava, ako Bohom pevný a nehybný základ a na tvojom základe sú upevnené stĺpy Cirkvi a tebe zveril kľúče od Nebeského kráľovstva. Prikázal ti, aby si zväzoval a rozväzoval s autoritou na Zemi i v Nebi. Si ustanovený ako ničiteľ svetských bludov ako Coryphæus a vodca pravej a nepoškvrnenej viery. Otče, nepohrdaj teda vierou našich otcov, zmietanou vlnami a ohrozenou, svetlom svojho božského poznania rozpráš vládu hlupákov, ó, presvätý. Znič rúhanie a drzosť nových heretikov s ich novými výrazmi. Lebo nič sa nevyrovná tvojmu pravovernému a zbožnému výroku poslaniu upevňovať vieru medzi nami. Lebo my – ó inšpirovaný, ty, ktorý sa zhováraš so svätými apoštolmi a sedíš medzi nimi – veríme a vyznávame už od pradávna, od našich detských čias, učenie podľa svätého a bohabožného pápeža Leva a vyhlasovať, že „obe prirodzenosti konajú, jedna spojení s tou druhou to, čo je im vlastné“.

Biskupi vyhlásili, že sú pripravení podstúpiť mučenie, ale neopustia náuku svätého Leva: ale ich arcibiskup Sergius, keď nastalo prenasledovanie obrátil kabát, bol na strane prenasledovateľov, nie na strane mučeníkov. Je jasné, že svätý Maxim a jeho konštantínopolskí priatelia, svätý Sophronius a biskupi Palestíny, Sergius a jeho sufragáni, netušili, že Apoštolský stolec sa Honoriovými listami skompromitoval, ale hľadeli na neho ako na jediný prístav spásy. V roku 646 biskupi Afriky a príľahlých ostrovov konali koncily, v mene ktorých prímasi z Numídie, Byzaceny a Mauretánie poslali spoločný list pápežovi Teodorovi, v ktorom sa sťažovali na ektézu. Priložili listy cisárovi a patriarchovi Pavlovi, ktoré by mal pápež poslať do Konštantínopolu. Báli sa napísať priamo, lebo bývalý miestodržiteľ Gregor, ktorý bol na strane pravoverných, sa vzbúril a vyhlásil sa za cisára, ale práve bol porazený; bola to rana pre ortodoxiu, ktorú to zdiskreditovalo v Konštantínopole.

Pápež Honorius

zdroj: wikimedia commons

Patriarchu Pavla, ktorého cisár Konstans dosadil namiesto Pyrrha, pápež Teodor neuznal a žiadal, aby bol Pyrrhus najprv súdený pred koncilom a dvoma zástupcami Svätej stolice. Pavol však odpovedal, že: názory, ktoré Pyrrhus zastáva, sú názory z ektézy a obhajuje ich odkazom na Honoria a Sergia. Teodor ho odsúdil a zosadil, ale Pavol sa pomstil tým, že zničil latinský oltár, ktorý patrilo Rímskemu stolcu v Placidiinom paláci v Konštantínopole, aby pápežskí vyslanci nemohli priniesť svätú obeť; tiež týchto vyslancov prenasledoval aj spolu s mnohými pravovernými laikmi a kňazmi väznením, vyhnanstvom či bičovaním.

Ale Pavol, napriek tomuto násiliu, sa formálne nepostavil doktrínalnemu rozhodnutiu Rímskeho stolca, pretože Rím Honoria doposiaľ neodsúdil, ale bránil. Niečo, ako sa deje dnes, keď z Petrovho stolca zaznievajú veci budiace dojem otvorenej herézy a rímskou politikou je mlčanie alebo tvrdenie, že vlastne je všetko v súlade s Tradíciou. Rím tvrdil, že Honorius neučil jednu vôľu; a že zákaz dvojakeho konania v ektéze je len presadzovaním smeru, ktorý Honorius schválil a zdá sa, že v tejto veci nebolo v Ríme zatiaľ nič oficiálne zverejnené. Pavol dajako prirodzene vycítil, že bude stačiť, ak upustí od učenia jednej vôle a zakáže všetky odkazy na jednu vôľu alebo dve vôle, ako aj na jedno alebo dve konania; sotva by mohol niekto povedať, že to nie je v súlade s učením pápeža Honoria. Bolo by to krok zmiereniu a jednoty Východu a Západu, ako keď sa dnes ekumenicky vychádza v ústrety protestantom.

Pavol preto presvedčil cisára, aby ektézu stiahol a nahradil toto komplikované vyznanie viery obyčajným disciplinárnym opatrením zakazujúcim pod najprísnejšími trestami všetky štyri háklivé teologické termíny (jedna či dve vôle, či konania). Žiaden z cisárových ortodoxných poddaných nesmie o nich diskutovať, ak sa niekto niekto prihlásil v minulosti k niektorému z nich, nemožno mu pripisovať žiadnu vinu. Porušenie tohto zákona povedie k zosadeniu biskupov a klerikov, exkomunikácii a vyhnanstvu pre mníchov, stratu úradu a dôstojnosti pre úradníkov, pokuty pre bohatších laikov, telesné tresty a trvalé vyhnanstvo pre chudobnejších. Týmto krutým zákonom má byť heréza bezúhonná a ortodoxia zakázaná. Tento Konstansov edikt (známy je ako Typus) nie je monotelitský dokument, pretože zakazuje aj herézu aj ako katolícku vieru.

Vydal ho niekedy medzi septembrom 648 a septembrom 649. Pápež Teodor zomrel 5. mája toho istého roku a v júli ho vystriedal sv. Martin I. V októbri mal sv. Martin veľký koncil v Lateráne, na ktorom sa zúčastnilo 105 biskupov. Pápež na úvod podal históriu herézy a odsúdil ektézu, Cyra, Sergia, Pyrrha, Pavla a Typus. Ján IV. hovoril o Sergiovi s úctou; a Martin sa o Honoriovi nezmieňuje, pretože ho nebolo možné brániť, a zároveň odsúdiť Typus. Štefan z Dory, vtedy na svojej tretej návšteve Ríma, predniesol dlhú reč, plnú oddanosti Apoštolskej stolici.

Nasledovala deputácia 37 gréckych opátov sídliaich v Ríme a okolí, ktorí zrejme utiekli pred Arabmi zo svojich rôznych domovov v Jeruzaleme, Afrike, Arménsku, Kilíkii atď. Žiadali odsúdenie Sergia, Pyrrha, Pavla a Cyra aj Konstansovho ediktu. V rámci transparentnosti boli čítane viaceré listy Cyra, Sergia, Pyrrha, Pavla a iných, mnoho z prác monofyzitských autorov i apoštolských Otcov a nakoniec bolo schválených dvadsať kánonov, z ktorých osemnásť odsudzuje Teodora z Pharanu, Cyra, Sergia, Pyrrha, Pavla, ektézu a Typus a dáva ich do klatby.

Všetci podpísali list, ktorý následne išiel cisárovi. Po celej Cirkvi bol v mene svätého Martina a koncilu rozoslaný obežník – encyklika – adresovaný všetkým biskupom, kňazom, diakonom, opátom, rehoľníkom, askétom a celej katolíckej Cirkvi. Toto bolo konečné a úplné odsúdenie konštantínopolskej politiky. Rím hovoril *ex cathedra*.

Štefan z Dory bol vymenovaný za pápežského vikára na Východe a zosadil heretických biskupov. Pápež následne poveril Jána, biskupa z Filadelfie v Palestíne, ktorý dostal príkaz vymenovať pravoverných biskupov, kňazov a diakonov v patriarchátoch Antiochie a Jeruzalema. Pápež zosadil Jána, arcibiskupa Solúna a vymenovanie Makaria Antiochijského a Petra Alexandrijského vyhlásil za neplatné. Konstans dal vo svojom hneve sv. Martina v Ríme zajať a odviezol ho v putách do Konštantínopolu. Svätý Martin odmietol prijať ektézu a po mnohom utrpení, o ktorom mnohé sám vyrozprával v dojímavom dokumente, zomrel ako mučeník na Kryme v marci roku 655. Sv. Maximus (662), jeho učeník mních Anastasius (tiež 662) a ďalší Anastasius, pápežský vyslanec (666), zomreli na zlé zaobchádzanie ako mučeníci za svoju pravovernosť a oddanosť Apoštolskej stolici.

Kým svätého Martina v Konštantínopole urážali a mučili, patriarcha Pavol zomieral. „Beda, toto mi priťažie pred Božím súdom“, vyčítal cisárovi, ktorý ho navštívil; a Konstans sa nechal obmäkčiť na nejaký čas, aby ušetril pápežov život. Po Pavlovej smrti bol znova dosadený Pyrrhus. Jeho nástupca Peter poslal pápežovi Eugeniovi nejednoznačný list, v ktorom sa nezmieňoval o dvoch konaniach, čím sa držal Konstansovho príkazu. Keď sa list čítal v St. Maria Maggiore, rímsky ľud vyvolal nepokoje a nedovolil pápežovi pokračovať v omši, kým nesľúbil, že list odsúdi.

Konstans poslal pápežovi list s darom pre svätého Petra. V Konštantínopole sa povrávalo, že pápežovi vyslanci prijmú učenie „jednej a dvoch vôľach“ (dve kvôli prirodzenosti, jedna kvôli hypostatickej únii). Svätý Maxim tejto správe odmietol uveriť. Patriarcha Peter naozaj písal pápežovi Vitalianovi (657 – 672), a v liste vyznával „jednu a dve vôle a konania“ a doplnil zmrzačené citáty od Cirkevných Otcov; ale v Ríme to brali ako výhovorku, ktorá mala ospravedlniť platnosť Konstansovho dekrétu. V roku 663 prišiel Konstans do Ríma a chcel sa tam usadiť. V Konštantínopole ho nenávideli, pretože okrem usmrtenia pápeža a zákazu pravoslávnej viery zavraždil aj svojho brata Theodosia.

Pápež ho prijal so všetkou predpísanou poctou a Konstans, ktorý odmietol potvrdiť voľby Martina a Eugenia, nariadil Vitalianovo meno napísať na diptych v Konštantínopolských kostoloch (diptych boli liturgické tabuľky s menami tých, za ktorých sa slúžila sv. omša, ktorú mal celebrant po ruke. Meno pápeža na dyptichu bolo formálnym uznaním jednoty s Rímom – ako v latinskej sv. omši, keď celebrant hovorí že ju slúži „v jednote s pápežom N.“).

Zdá sa, že o Typuse sa nediskutovalo. Konstansovi sa v Ríme nepáčilo a odsťahoval sa na Sicíliu, kde tyranizoval miestnych ľudí. Bol zavraždený vo svojom kúpeli v roku 668. Pápež Vitalian rázne zakročil proti povstaniu na Sicílii a Konštantín Pogonatus, nový cisár, po svojom príchode našiel na ostrove pokoj. Nezdá sa, žeby sa zaujímal o Typus, ktorý, hoci nebol zrušený, nebol už v centre záujmu, lebo ríšu trápili vojny proti Arabom až do roku 676, keď sa rozhodol zvolať všeobecný koncil, aby ukončil to, čo považoval za spor medzi Rímskym stolcom a Konštantínopolom. V tomto zmysle písal pápežovi Donusovi (676 – 678), ktorý už bol však mŕtvy.

Pápež sv. Agatho

zdroj: wikimedia commons

Jeho nástupca, sv. Agatho, zvolal synodu v Ríme a nariadil, aby sa konali ďalšie na Západe, aby sa vyjasnilo a zjednotilo stanovisko. Došlo tak však k zdržaniu a heretickí patriarchovia Teodor Konštantínopolský a Makarius Antiochijský spracovali cisára, aby uveril, že pápež pohŕda Východom a jeho panovníkom, a pokúsili sa, no neúspešne, aby meno Vitalian z diptychov odstránili. Cisár žiadal, aby boli z Ríma vyslaní aspoň traja zástupcovia, dvanásť biskupov zo Západu a štyria mníši z každého gréckeho kláštora na Západe. Patriarchu Teodora, ako prekážku zjednotenia, preventívne poslal do vyhnanstva.

Prvé zasadnutie VI. ekumenického koncilu sa konalo v Konštantínopole (7. novembra 680), predsedal cisár Konštantín Pogonatus a po jeho ľavici na čestnom mieste stáli pápežskí legáti. Makarius Antiochijský bol jediný prelát brániaci monotelitizmus a bol odsúdený ako heretik. Listy sv. Agathona a Rímskeho koncilu potvrdili rozhodnutia Lateránskeho koncilu a opakovane potvrdzovali neomylnosť Apoštolskej stolice. Tieto dokumenty ekumenický koncil potvrdil a prijal Georgios, novým patriarcha Konštantínopolu a jeho sufragáni. Makarius sa odvolal na Honoria; doručil cisárovi balík s korešpondenciou medzi Sergiom a Honoriom. Keďže tieto sa podobali Konstansovmu ediktu, ktorý už bol vyhlásený za kacírsky, bolo nevyhnutné, aby boli odsúdené. Už na V. ekumenickom koncile odsúdili aj mŕtvych heretických autorov, ktorí navonok zomreli v katolíckom spoločenstve, ale Georgios prosil, aby jeho mŕtvi predchodcovia boli ušetrení a len ich učenie by bolo prekliate.

Ak by legáti súhlasili, snáď mohli zachrániť aj Honoria, ale evidentne mali pokyny z Ríma, aby nevzniesli námietky proti jeho odsúdeniu. Posledný dogmatický dekrét opakuje definície a rozhodnutia piatich predchádzajúcich všeobecných koncilov, odsudzuje ektézu a Typus a kacírov podľa mena, vrátane Honoria, a víta listy pápeža Agathona a jeho koncilu. V liste k cisárovi, ktorý podpísali všetci biskupi, sa uvádza, že nasledujú Agathona a on apoštolské učenie.

„Spolu s nami bojoval knieža apoštolov, pretože s nami bol jeho napodobiteľ a nasledovník na jeho tróne. Starobylé mesto Rím vám ponúka božsky napísané vyznanie a to spôsobil, že skrze pergamen zo Západu zažiarilo slnko dogiem. Zažiaril atrament, s Agathonom prehovoril

Peter; a ty, samovládny cisár, si hlasoval so Všemohúcim, ktorý s tebou vládne.“

Všetci Otcovia podpísali aj list pápežovi. Cisár uviedol dekrét do platnosti dlhým ediktom, v ktorom opakuje rozhodnutia koncilu a dodáva: „*Toto je učenie evanjelií a apoštolov, toto je učenie svätých synod a reč Otcov; tieto sa zachovali nepoškvrnené vďaka Petrovi, skale viery, hlave apoštolov; v tejto viere žijeme a kralujeme.*“

Takýchto výrazov je plný aj cisárov list pápežovi: „*Sláva Bohu, ktorý robí podivuhodné veci, ktorý zachoval vieru medzi vami bez ujmy. Lebo ako by to nemal robiť v tej skale, na ktorej založil svoju Cirkev a prorokoval, že brány Pekla, všetky úklady heretikov by ju nemali premôcť? Z nej ako z nebeskej klenby zažiarilo slovo pravého vyznania*“ atď. Ale svätý Agatho, tvorca mnohých zázrakov, bol vtedy už po smrti a pripadlo na Leva II., aby potvrdil koncil. Tak sa Východ po neúplnej, ale žalostnej schizme opäť zjednotil so Západom.

Zdá sa však, že v roku 687 Justinián II. veril, že šiesty koncil nebol plne presadený. Napísal pápežovi Kononovi, že zhromaždil pápežských vyslancov, patriarchov, metropolitov, biskupov, senát a civilných úradníkov a predstaviteľov armád a prinútil ich podpísať pôvodné akty koncilu, ktoré boli nedávno objavené. V roku 711 sa trónu zmocnil Philippicus Bardanes, ktorý bol žiakom opáta Štefana, žiaka „či skôr učiteľa“ exkomunikovaného Makaria z Antiochie. Prinavrátil na diptych Sergia, Honoria a ostatných heretikov odsúdených koncilom; akty spálil (ale iba súkromne v paláci), zosadil patriarchu Cyra a poslal do vyhnanstva niektoré osoby, ktoré odmietli podpísať odmietnutie koncilu. Bardanes však 4. júna 713 padol a pravú vieru obnovil Anastasius II. (713 – 715).

Pápež Konštantín odmietol Bardana uznať. Úlisný patriarcha Ján VI. mu napísal dlhý ospravedlňujúci list, v ktorom vysvetlil, že sa podriadil Bardanovi, aby zabránil horšiemu zlu, a mnohými slovami potvrdil vedenie Ríma nad univerzálnou Cirkvou. Toto bol posledný záchvev monotelitizmu.

predchádzajúce časti:

Herézy a bludy, I. časť: Pelagianizmus

Herézy a bludy, II. časť: Arianizmus a Arius

Herézy a bludy, III. časť: Nestorius a nestoriánstvo

Herézy a bludy, IV. časť: Eutychianizmus a monofyzitizmus, 1/2

Herézy a bludy, IV. časť: Eutychianizmus a monofyzitizmus, 2/2 – dejiny hnutia

Herézy a bludy, V. časť: Sabelliáni

Herézy a bludy, VI. časť: Docketizmus

Herézy a bludy, VII. časť: Monotelitizmus, 1/2

Titulný obrázok – Peter Paul Rubens, alegória Víťazstvo Pravdy nad Herézou, zdroj: [wikimedia commons](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_Paul_Rubens_-_The_Victory_of_Truth_over_Heresy)

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/heresy-a-bludy-vii-cast-monotelitizmus-2-2-dejiny-heresy/>